

Rod spisovatele Františka Heritese

V lednu letošního roku uplynulo 70 let od úmrtí českého spisovatele a vodňanského lékárníka Františka Heritese. Narodil se v roce 1851 ve Vodňanech v rodině lékárníka a purkmistra města Antonína Karla Heritese. F. Herites po nedokončených studiích v Písku, studoval lékárnictví nejprve v Praze a potom v tehdejší Štýrském Hradci, kde studium dokončil v roce 1871. Ke konci šedesátých let minulého století Herites poprvé veřejně publikoval na stránkách literárních časopisů, např. v Květech. V roce 1871 se podílel na vydání básnického almanachu Anemonky. V roce 1883 převzal rodinnou lékárnou ve Vodňanech, kterou vedl do počátku 90. let. V roce 1896 se odstěhoval z Vodňan do Prahy, kde také v roce 1929 zemřel. Byl pohřben v rodinném hrobě ve Vodňanech.

František Herites byl uznávaným literátem s tematikou prostředí maloměsta. Desítky drobných povídek s tímto námětem otiskl v různých časopisech a sbornících a uceleně vydal Maloměstské povídky a Maloměstské humoresky. Převážná většina povídek se odehrává ve Vodňanech a dnes jsou Heritesovy povídky cenným podkladem k poznání každodenního života maloměsta. V povídkách jsou barvitě vykresleny osudy měšťanů, řemeslníků i tzv. honorace. Fr. Herites neopomenul ani osudy lidí z nižších vrstev, včetně lidí z venkova, kteří přicházeli na vodňanský trh a zastavovali se na „kus řeči“ v lékárně. František Herites byl autorem Vodňanských vzpomínek, které vyšly ve trojím vydání (1905, 1941, 1958). V nich zachytil osudy dvou literárních přátel a věrných celoživotních druhů - Otakara Mokrého a Julia Zeyera. Desítky dalších vzpomínek byly otištěny v různých časopisech, sbornících a publikacích. Velká část vzpomínek však zůstala v rukopise.

O literární pozůstalost Fr. Heritese se postarala jeho mladší dcera prof. Božena Heritesová (1883-1963). Ještě za života Fr. Heritese byla ve Vodňanech na Budějovické ulici postavena tzv. Heritesova vila, kam Fr. Herites v letech 1926-1928 zajížděl k převážně letním pobytům. Sem také převezl svoji bohatou rodinnou knihovnu, včetně své literární pozůstalosti, která se skládá z přibližně těchto okruhů : vlastní rukopisy, rukopisy jiných autorů, vlastní korespondence, korespondence cizí, rodinné doklady a fotografie, novinové články a různé recenze, úřední písemnosti a varia.

Božena Heritesová začala rozsáhlou pozůstalost, která čítá několik tisíc položek, zpracovávat ještě za života svého otce. Z několika tisíců soukromých i veřejných dopisů vydala tiskem korespondenci mezi Františkem Heritemem a Juliem Zeyerem (Přátelé Zeyer - Herites. Nakl. Topič, Praha, 1941). Rovněž připravila do tisku román Tajemství strýce Josefa, vydaný v roce 1948 jak v nakl. Aventinum, tak zároveň v nakl. ELK Praha.

Někdy po roce 1910 začal Fr. Herites intenzivně připravovat pro tisk své paměti, zachycující rodinné a společenské prostředí, literární začátky a růst. Dokončení záměru nakonec zabránily existenční starosti doprovázené stále zhoršující se oční chorobou. V posledních letech života pomáhala Fr. Heritesovi jeho manželka a dcera a obě pilně přepisovaly a stále doplňovaly jeho po léta shromažďované poznámky. V tomto díle Božena Heritesová pokračovala po svém pensionování v roce 1938 a pozůstalosti svého otce se věnovala až do své smrti v roce 1963.

Na počátku 60 let se Božena Heritesová rozhodla věnovat literární pozůstalost a některé osobní věci Fr. Heritese státním institucím. Větší část literární pozůstalosti věnovala Památníku národního písemnictví v Praze. Ta byla odborně zpracována, soupis byl vydán tiskem a dnes je tato pozůstalost vzorně uložena v Literárním archivu PNP ve Starých Hradech u Libáně.

Menší část literární pozůstalosti zůstala v rodných Vodňanech a byla věnována Městskému muzeu, včetně bohaté rodinné knihovny (cca 3 000 svazků), několika kusů nábytku a desítek umělecko-průmyslových předmětů (obrazy, plastiky, sklo, keramika, textilie atd.). Z darovaných předmětů byla v Městském muzeu sestavena pamětní síň Fr. Heritese, vedle níž byla také na počátku šedesátých let zřízena pamětní síň Julia Zeyera, který prožil ve Vodňanech dvanáct let (1887 - 1899). Dnes jsou obě pamětní síně součástí stálé expozice Městské galerie ve Vodňanech, založené v roce 1967.

Zřejmě na popud svého otce se Božena Heritesová hlouběji zajímala o historii svého rodu a rodů příbuzných. Shromáždila desítky opisů matričních záznamů a z nich se pokusila vytvořit rodokmen. Bohužel její náročná práce nebyla dokončena a dnes se nachází jak v pozůstalosti PNP, tak v pozůstalosti vodňanské velké množství písemného materiálu zachycující torza genealogického výzkumu. Genealogické poznámky zachycují historii rodů Heritesů, Firbasů, Sehnalů, Sekoušků, Martanů, Jakoubě, Zdráhalů a dalších příbuzných rodů.

Hlavní osou zájmu byl rod Heritesů, jehož historii lze vystopovat až na počátek 17. století do Mirotic, kde byl spřízněn s rodem Alšů.

V průběhu třicetileté války rod Heritesů přesídlil do Horažďovic a zde se během let rozvětvil do několika rodových linií. Jedna z těchto větví se také usadila ve Strakonících, a to zřejmě v polovině 18. století. Zde se Václavu Heritesovi a jeho manželce Kateřině roz. Pitrové narodil dne 19.12.1762 syn Johann Ignác. Ten se stal magistrátním radou ve Strakonících a zde se také oženil s dcerou místního lékárníka Františka Firbase - Antoníí. V manželství se jim narodil jediný syn, který však zemřel ve věku 14 let, a tak manželství zůstalo bezdětné. Ale osud však v této rodině dokonale zamíchal karty.

Paní Antonie Heritesová měla sestru Johannu, provdanou za krumlovského kupce Šmída. S ním měla sice několik dětí, ale po jeho smrti se jí za 11 měsíců narodil syn Antonín Karel. Ještě před porodem se rodina rozhodla zabránit společenskému skandálu, a tak paní Johanna porodila syna ve Strakonících a její sestra Antonie Heritesová jej přijala za vlastního. Antonín K. Herites se narodil 13.6.1819 a díky finančně bohatému rodinnému zázemí mohl vystudovat v Praze lékárnictví. Matka Antonie chtěla pro syna zakoupit rodinnou lékárnu Firbasů ve Strakonících, ale koncem roku 1843 koupila lékárnu ve Vodňanech, nácházející se na náměstí v domě čp. 1.

Dne 18.října 1843 se A. K. Herites oženil s Annou, dcerou lékárníka v Netolicích Emanuela Sehnala (*1792 v Mladé Boleslavi). Anna Heritesová zemřela dne 1.3.1871. Svému manželovi porodila 9 dětí, z nichž dvě zemřely ještě v dětském věku. Dne 27.3.1851 se narodil syn František, pozdější lékárník a spisovatel.

František Herites se oženil 30.6.1880 s Marií, dcerou Ferdinanda Erharta Martana (*1825 ve Strakonících), berního z Vodňan. V roce 1881 se Heritesovým narodila dcera Marie, slavná houslistka, později provdaná za Josefa Kohna v USA, kde zemřela v roce 1971. Měla jedinou dceru Marii, provdanou za synovce spisovatele Josefa Holečka, který také žil v USA. Mladší dcera Božena se narodila v roce 1883 a byla profesorkou jazyků na různých středních školách po celé republice. Zemřela v roce 1963 ve Vodňanech. Její smrtí vymřela tato linie rodu Heritesů. Nositelé tohoto zvláštního jména snad ještě žijí někde v naší republice.

Zajímavá je také historie rodu Firbasů, z něhož vyšlo několik jihočeských lékárnických rodů působících ve Strakonících, Sušici, Petrovicích u Sušice, Klatovech a Českém Krumlově. Několik rodin také žilo v Rakousku. Předek tohoto rodu Jan Michael Firbas se narodil v roce 1653 v Jesenici na opočenském panství a zemřel v roce 1705 jako lékárník ve Strakonících. Zde se oženil s Barborou Krocínovou z Drahobejle.

Vodňanský trojlístek:
F. Herites, J. Zeyer, O. Mokry

Heritesův rod

Ukázka ze strojopisu, který psala Božena Heritesová (uloženo v Heritesově pozůstalosti ve Vodňanech)

Praotcem heritesovského rodu bývá uváděn Jan Herites, nar. as r. 1620 v Horažďovicích. Požíval vážnosti, toho důkazem je zpráva obsažená v Manuále (A. I. 7 – str. 87): Jan Herytes 12/II/1647 s panem primátorem vyslán od celé obce do míst pražských k vrchnosti naší milostivé a dědičné v příčině privilegií od dávných časů zbavených. Jan Herites byl majitelem domu č.p. 3 na náměstí vedle zámku. Jako zámožnější občan zasedal v radě vrch. v l. 1670/71 a r. 1674 a r. 1678. Byl dvakrát ženat. První jeho manželka slula Markéta, druhá Voršila (Ursula), která zemřela r. 1697. Jan H. zvětšoval svůj majetek přikupuje dědiny, měl i chmelnici a vinici r. 1680.

Pozůstalost po něm byla projednána v červnu 1681, jak o tom svědčí „Dílčí cedule mezi dědici statku pozůstalého po dobré paměti panu Janu Heritesovi“. O původu jména Herites jsou různé domněnky. Bylo-li by francouzského původu, znamenalo by tolik jako „Zděděný“, „dědic“. Mohlo býti též latinisováno v době humanismu, kdy bylo to zvykem. V řečtině však nepřichází

tvár Herites. Jan Herites měl sedm dětí: Jan, Václav, Dorota, Florián, Ondřej, Ludmila, Zuzana. Václav Herites byl dvakrát ženat. První jeho manželka roz. Alšová, pocházela z Mirotic. Druhá žena slula Kateřina, rodem Petrová. Sňatek se konal 25. ledna 1683 (I.), II. 1692. Dětek bylo osm z dvou manželství. 12. května při dobré paměti „In vivis“ Václav H. učinil kšaft. Měl hodně polí a luk Václav Herites. Jednu louku odevzdává synům Matějovi, Josefovi a dceři Ludmile pr. Sepové. Díly připadnou i Barboře vd. Červenkové v Písku a dětem po zesnulé Kateřině Nigrinové a Voršile Grimové. Druhorozený syn Václav Herites – vystudovaný kněz, velebný pán P. Václav

Vodňany, dům čp. 1, kde měli Heritesovi lékárnu

Floryán emerit. farář chotetovský odstoupil své podíly sourozenců. O nejstarším synu V. H. o Jakubovi rytmistovi v Polsku, není v závěti zmínky. Václav H. tehdy r. 1740 byl už vdovcem, dožil se 94 let, zemřel 12.5.1742 (III.-129). Rod Heritesů hrál důležitou úlohu v dějinách Horažďovic hlavně v 30.1. (*třicetileté*) válce. Byli příslušníci různých cechů. Náboženství byli katolického. Založili několik nadací, pomocí jichž mnozí z rodu vystudovali hlavně na kněze. Obě větve Václavova i Floriánova měli několik významných příslušníků duchovního stavu. P. Václav Florián, farář chotetovský založil první heritesovskou nadaci r. 173 z kapitálu 1600 zl. s podmínkou, aby 5 % úroků bylo užito pro potomky rodu Her. k usnadnění nákladů studijních bez ohledu na druh školy. Je nepochybné, že skutečně nadace v rodu užíváno. Vždyť synové Matyášovi a Doroty, manž. jeho roz. Tillerové, Antonín a Michal vystudovali oba bohosloví. Později r. 1805 Jan Herites, purkmistr, měšťan a radní města Horažďovic zakládá druhou heritesovskou nadaci: a.) pro studenty s kapitálem 1400 zl. a b.) pro chudé při špitále petrském.

Z položeného kapitálu 2228 zl. 192 kr. Právo praesenční měl vykonávat bratr zakladatelův P. Michal Emanuel Herites, děkan ve Volyni. „Zvlášť na milé vnuky po mej zemřelej sestře Rosíně, provdané Macnerové pozůsta - dva pány syny, Jana a Antonína Macnery (pleno titulo) barony Heritesů, plným právem a tak dále po jejich smrti na jejich dědice připadnouti s tou jedinou žádostí, aby vždy k obojí té fundaci krevnost přátelstva pozorována byla, a zvlášť k tej studenskej by vždy descendenti z krevnosti Mathias a Dorothea Heritesova pocházející přede všemi jinýma přednost dosáhli... Kondicill končí ve jménu Páně, žádaje, aby na věčnou památku v patřící knihy k vyznamenání přijítí mohl.“ I v spřízněných rodinách Heritesů byly nadace: tak Kateřina Petrová, sestra Václava Floriána Heritesa byla též zakladatelkou fundace zapsané ve veřejných listinách, z nichž se nejvíce dovídáme o tomto rodě. Matka Marie Anny Rosiny Petrové, rozená Budeciusová, měla slavného strýce, bratra jejího otce Hynka Budeciuse, kněze, který se stal opatem zbraslavského kláštera a založil též význačná stipendia pro studující mládež a chudobné. Hlavní větev heritesovského rodu se rozdělila ve dvě větve: Josefovu a Matyášovu. Z Josefovy větve vznikla r. 1736 nadace z peněz získaných prodejem polí manželky Matyáše Heritesa, Doroty, sestry Anny, manželky Josefa Heritesa tzv. Tillerovská nadace. Z manželství s Annou Tilerovou měl Josef H. čtyři děti: Jana, Josefa, Václava a Annu. Josef Herites, dědeček Jana Ignáce Heritesa, mého pradědečka, zemřel dnes právě před 193 lety 4/I/1760. Psáno 4/I/1953. Josef Herites ve své závěti píše pouze o své druhé manželce Kateřině, synku Antonínovi, o synu Václavovi z I. mž. a o svém vnuku, synu po své zemřelé dceři Anny, pr. Jíchové. Jan a Josef byli kněžími a ze závěti vyjmuti. P. Jan Herites, kapucín, působil v Horšově Týně. P. Josef, minorita, zůstal v rodných Horažďovicích. Závěť po Josefu Heritesovi dává nahlédnutí do tehdejší barokní domácnosti, hospodářských i kulturních tehdejších poměrů. Větev Matyáše. Matěj Herites (Mathias, Matyáš, Mates) syn Václava Heritesa, později měšťan a radní Strakonice se narodil 10. II. 1703

v Horažďovicích, mladší bratr Josefův. Oženil se s Dorotou, dcerou Linharta Tillerera, mydláře a měšťana horažďovického. Oženil se nejspíše r. 1730, kdy byl přijat za měšťana a souseda v Horažďovicích. Narovnáním dědiců po zemřelém tchánovi Linhartu T. dostal Matyáš H. značné dědictví, z něhož zřídil nadaci, jak už podotčeno. Celý stipendijní kapitál činil 650 zl. Prodlením doby kapitál značně vzrostl a přispíval ve studiích mnohým studentům. Manželé Heritesovi skoupili mnoho pozemků i domů. Boží požehnání bylo s nimi. Též na dětech jim Bůh požehnal. Matěj Herites měl osm dětí. R. 1751 zemřela Dorota, manželka Matyáše. Vdovec Matyáš H., postoupil svůj dům řečený Švejský synu Janovi a jeho manželce Ludmile rodem Záhořové. R. 1805 zdědil tento dům Janův syn P. Michal Herites, děkan ve Volyni. Nejstarší dcera Ludmila zemřela jako dorostlá dívka r. 1757. Druhorozená Johanna vdala se za Jana Schmidingra do Strakonice. Záhy ovdověla a prodala svůj dům se

zahradou v Horažďovicích sestře Rosině provdané Matznerové. Třetí: syn Jan byl dlouholetým purkmistrem Horažďovic, měšťan a radní. Požíval úcty a vážnosti svých spoluobčanů. Žil v době Napoleonské. Dr. Mostecký ve svých Dějinách města Vodňan se o něm zmiňuje, str. 141. Čtvrtý: syn Jan Václav Vojtěch vystudoval kněžství, stal se kanovníkem u Všech Svatých v Praze, později u Sv. Víta, proboštem pražského dómu u sv. Víta. Alois Jirásek se o něm dvakrát zmiňuje ve „Věku“, díl II. Dr. Antonín Podlaha ve své „Series -“, věnuje mu celou stať ovšem latinsky psanou. Též v díle Ant. Novotného: O Praze mládí F. L. Věka a Naposlady o Praze F. L. Věka a j. (Dosud nemám přeložený latinský text Podlahův.) Dr. Novotný popisuje smutnění za císaře Leopolda II., kteréhož se P. H. (*Pater Herites*) účastnil. Autor píše: Slavnost vzpomínající zesnulého spojená při officium defunctorum s prosbami za posmrtné blaho korunovaného nebožtíka. Vlastní zádušní bohoslužby, stanovené na prvé tři dny nastávajícího tého dne, započaly v pondělí, kdy za zvuku nové, Janem Koželuhem, složené hudby kapitulní probošt Erasmus Krieger zapěl s kněžstvem a chorem - - Příštího dne prosil Boha o milosrdenství děkan Václav Vojtěch Herites - - Pak autor popisuje dvorní smutek za císaře na str. 40 téže knihy citován P. Václav V. H. jako probošt. Václav, rytíř Herites. Václav Vojtěch Herites byl povýšen mezi rytíře - Vídeň 20. 5. 1783, mezi svobodné pány - Vídeň 21. 1. 1805, při čemž toto povýšení platilo i pro jeho synovce, dva syny jeho sestry Rosiny, Jana a Antonína Matznerů. (viz Schimon: der Adel von Böhmen, Praha, str. 86: 1804 Freiherr Wenzl Herites. Nro. 130.) Seine K. K. Majestät haben dem hierortigen Domprobsten der Metropolitankirche zu St. Veit, und Dechant bei Allerheiligen Herrn Wenzl Ritter von Herites, und seine beiden Herrn Neffen, Johann und Anton Ritter von Herites, den Freiherrstand allergnädigst zu verleihen geruhet. Seine K. K. Majestät Kaiserin Maria Theresia K. K. apostolische Majestät Franz der Zweite. (Zpráva z novin: Prager Oberpostamtszeitung, No.130, 1804. a jinde). V díle: Der böhmische Adel (Verfasser dr. Rudolf Johann Graf Meraviglia-Crivelli) - podobně, zde ještě v druhé části - Wappentafel popisuje erb: Gespalten, vorne in Roth eine linke gekehrte silberne Axt, an langen goldene Stiel hinter einem Querbalken, hinter in Gold vor einem schwarzen Querbalken auf felsigen Grunde eine silberne Paramide auf vier Kugeln ruhend-Freiherr-krone. (Totěz potvrzuje August von Doerr: Der Adel der böhmischen Kronländer. 1900, bei Řivnáč in Prag). Z dalších dětí Matyáše Heritesa: Zmíněná již Rosina provd. Matznerová (dosud žijí v Horažďovicích členové této rodiny, i potomci rodu Budeciů) navštívila jsem je a přijali mne velmi laskavě a vlídně obě rodiny. Dále Veronika provdaná za Václava Czeskuty, měšťana v Strakonici. Její otec Thomas Czeskuty býval ranhojičem (fejřem, chirurgem) ve Vodňanech. Baroni Jan a Antonín, rytíři z Heritesů vlastnili zámek Stránov na Mladoboleslavsku, který pro ně koupil jejich strýc, zámek přešel do majetku Marie, hraběnky z Valdštejna, rozené princezny Lobkovicové.

